

Har vi riktig prioritering innen avfallspolitikken?

Av Anne Aakervik.

Anne Aakervik er stortingsrepresentant for Arbeiderpartiet.

*Innlegg på møte i Norsk Vannforening
31. august 1993.*

I løpet av de siste 40 åra har verden forbrukt like mye varer og tjenester som alle tidligere generasjoner samlet før oss har gjort. Det voksende avfallsberget i kjølvannet av bruk-og-kast-samfunnet, er et monument over avarter i vår vestlige livsstil. Avarter som vi må kvitte oss med for å innfri kravet som er stilt til oss om en bærekraftig utvikling.

I gamle dager var ikke søppel noe stort problem. Ombruket var et velkjent begrep. Befolkningen var spredt, og avfall kunne graves ned. Naturen tok seg av resten ved den naturlige nedbrytingsprosessen.

Balansen mellom produsenter, forbrukere og nedbrytere er utviklet gjennom mange hundre millioner år. Mens det for få generasjoner siden var slik at naturens renovasjonsvesen uten vanskeligheter maktet å bringe menneskenes avfall inn i kretsløpet igjen, har urbanisering og industrialisering ført til at denne selvrensningen har begynt å svikte på avgjørende områder. Naturens egne nedbrytere er skapt til å ta seg av helt andre problemer enn mange av dem som industrien sender ut på markedet. Økosystemenes nedbrytere har

på sett og vis ikke «fulgt med tida» og står maktesløse overfor mange av de syntetiske, naturfremmede stoffene som moderne kjemi bringer fram.

Et annet forhold er at mengden av avfall stadig øker, og at avfallet sentraliseres på samme måte som menneskene. Avfallet — eller rettere sagt de feilplasserte ressursene — har nå fått slike dimensjoner at nedbryterne blir kvalt av oksygenmangel. Det skjer ikke bare i avfallsdeponier, men også i elver og sjøer. Selvrensningen opphører og økosystemene ødelegges.

En tredje viktig årsak til at selvrensningen svikter, er bruken av miljøgifter i bl.a. jordbruk og skogbruk. En vil verne kulturplantene mot parasitter, men mange av disse giftstoffene skjelner ikke mellom venn og fiende. Følgen er at naturens kretsløp brytes, avfall hopper seg opp og forurensningsproblemene blir akutte.

Mesteparten av avfallet som produseres i Norge, ender i dag på fyllinger eller i forbrenningsanlegg. Bare en veldig liten del gjenvinnes. Til nå har løsningsene på avfallsproblemene stort sett vært et spørsmål om hvordan avfallet skal behandles til slutt.

Men både deponering på fyllplasser og brenning av avfall fører til store miljøproblemer — til forurensning av luft, vann og jord. I tillegg krever ikke minst fyllplassene store arealer.

En del av avfallet som produseres, er spesialavfall. Dette er avfall som ikke kan behandles sammen med annet avfall, fordi det kan medføre alvorlige forurensning eller fare for mennesker og dyr. Spesialavfall representerer fare for mennesker og miljø først og fremst når det kommer på **avveier** — d.v.s. når det ikke blir behandlet på en forsvarlig måte. I dag havner i overkant av 20% av spesialavfallet på avveier. **Noe** av det blandes inn i annet avfall og blir dermed tatt hånd om av et renovasjonssystem som ikke er tilpasset denne typen problemer.

Hovedmengden av spesialavfallet som samles inn, forbrennes med energiutnyttelse. Dette skjer i sementproduksjonen, i treforedlingsbedrifter og i andre produksjonsbedrifter med spesiell tillatelse. En mindre del av dette avfallet gjenvinnes på annen måte, og noe lagres mens vi venter på flere behandlingstilbud. Noe spesialavfall eksporteres også til utlandet for gjenvinning eller sluttbehandling der. Det er klart at behandlingstilbudet for spesialavfall ikke er komplett i dag. For enkelte avfallstyper er det manglende kapasitet, og for andre typer er det ikke noe tilbud i det hele tatt.

Nettopp erkjennelsen av forurensingsproblemene, forsøplingen, arealbåndleggingen og ødslingen av ikke fornybare ressurser er begrunnelsen for at myndighetene — Regjering og Storting — har gitt avfallspolitikken høy prioritet, slik det går fram av invitasjonen til dette seminaret.

Regjeringen la i fjor fram stortings-

melding nr. 44 «Om tiltak for reduserte avfallsmengder, økt gjenvinning og forsvarlig avfallsbehandling». I denne stortingsmeldinga trekkes det opp mål, strategi og forslag til virkemidler for å sikre en miljømessig forsvarlig avfallsbehandling. Meldinga fikk Stortingets fulle støtte da den ble behandlet i desember i fjor.

Det overordnede målet for arbeidet med å løse avfallsproblemene er å hindre at avfall oppstår, og å redusere mengden av skadelige stoffer i avfallet. Dernest på den prioriterte lista står det å fremme ombruk, materialgjenvinning og utnyttelse av energien. Også sist på lista står en miljømessig forsvarlig sluttbehandling av restavfallet. En slik rangering av elementene i strategien, gir **klare politiske signaler** om at vi i stedenfor bare å behandle avfallet, i større grad må forebygge det.

Tre miljøpolitiske prinsipper er slått fast i en rekke ulike internasjonale avtaler og dokumenter: nemlig «føre-var»-prinsippet, «fra-vugge-til-grav»-prinsippet, og prinsippet om at «forurenser skal betale». Alle disse tre prinsippene ligger også til grunn for den avfallspolitikken Regjeringen nå har fått Stortingets tilslutning til.

«Føre-var»-prinsippet går ut på at man skal «la tvilen komme naturen til gode» og ikke la være å treffe tiltak der det er mistanke om alvorlige eller ubotelig miljøskade, selv om full vitenskapelig sikkerhet mangler.

«Fra-vugge-til-grav»-prinsippet betyr at miljøvirkningene knyttet til hele produktets livssyklus fra råstoff til avfall må tas i betraktning ved vurderingen av en vare.

«Forurenseren-skal-betale»-prinsippet innebærer naturligvis at den som

står for miljøskadelig avfallshåndtering, skal bære de samfunnsøkonomiske kostnadene ved det.

Dagens prissetting av avfallshåndteringen gjenspeiler ikke de faktiske kostnadene som påføres samfunnet. Det er billig å levere avfall til deponering eller forbrenning, og stor avfallsproduksjon blir ikke straffet økonomisk. Avfallsgebyrene dekker for en rekke kommuners vedkommende ikke engang de virkelige utgiftene til transport, drift og teknisk behandling. Miljøkostnadene for samfunnet blir slett ikke dekket inn. På denne måten foregår det en indirekte belønning av miljøfientlig atferd, mens det mangler økonomisk oppmuntring til avfallsminimering. Det at miljøkonsekvenser ikke har vært priset, har vært en av hindringene for gode avfalls løsninger. Andre barrierer har vært mangel på avsetning på avfallsbasert råstoff og at produsenter og importører ikke har vært stilt til ansvar for produktets hele livsløp. Dermed har de hatt lite incitament til å legge om produksjonen for å skape mindre avfall.

I den handlingsplanen for en bedre avfallshåndtering som er skissert i den nevnte stortingsmeldinga, går det fram at Regjeringa vil iverksette **flere** tiltak for å få riktigere priser på deponering og forbrenning av avfall. SFT, som er blant innleiderne litt seinere på formiddagen, vil sikkert redegjøre for arbeidet med krav til en bedre miljøstandard for fyllingene. Det er klart at strengere krav vil føre til økte kostnader for kommunene — kostnader som bør reflekteres i prisen som betales for den kommunale avfallsbehandlingen. Stortinget har eksplisitt — og enstemmig — bedt Regjeringen om å fremme et lovforslag som pålegger kommunene å belaste brukerne med alle kostnader til

investering, drift og etterkontroll av det totale avfallshåndteringssystemet. Stortinget har dessuten gitt lovmessig klar signal til et system med differensiering av avfallsgebyrene for å stimulere til sortering, kompostering og andre tiltak som får ned avfallsmengden.

En annen viktig årsak til at det produseres for mye avfall i dag er, som nevnt at produsenter, importører og distributører ikke har ansvar for avfallet fra produktene sine. Det er brukerne som sitter igjen med avfallet, og som stort sett er de som må betale for å bli kvitt det. Næringslivet vil nå få en større del av ansvaret for å løse avfallsproblemene. Det er produsentene som ofte sitter med de beste mulighetene til å redusere avfallsproblemene gjennom valg av råvarer, produksjonsmetoder og sammensetning av produkter. Ansvaret kan pålegges ulike deler av næringslivet; fra produksjonsbedrifter via importører, distributører til salgsleddet. Løsningene bør så langt råd er, finnes gjennom forhandlinger og avtaler med næringslivet.

Målet med slike avtaler er å bygge opp stabile og gode retursystemer, systemer som skal sikre tilførsel av avfall til gjenvinningsindustrien, stabile avsetningsmuligheter og sikker lønnsomhet. Forutsetningen er at ordningene skal være selvfinansierende og lønnsomme innenfor en rimelig tidsramme.

Det er allerede inngått avtale mellom Moss Glassverk og departementet om innsamling og gjenvinning av glass. En liknende avtale er inngått med det tidligere REO-anlegget på Klemetsrud om gjenvinning av innsamlet landbruksplast. Videre er det klart at Norske Skog — etter avtale med Miljøverndepartementet — vil ha bygd ut gjenvinningsanlegg for aviser, ukeblader og liknende

i løpet av 1995. Så vidt jeg kjenner til, er departementet dessuten i ulike forhandlingsfaser med de respektive bransjene om innsamling og gjenvinning av bølgepapp og papir, brukte bildekk, blybatterier og spillolje. Arbeidet med innsamling av hvitevarer, særlig KFK-holdige fryserer og kjøleskap, har nettopp startet — men vurderes visstnok allerede utvidet ved anlegget i Stavanger.

På samme måten er det meningen å la stadig nye bransjer bli innlemmet i forhandlinger med myndighetene. Og frivilligheten forhandles fram med et ris bak speilet. For: dersom forhandlingene ikke fører fram, kan det bli aktuelt å ta i bruk lovhjemmelen for å **pålegge** næringslivet ansvar for gjenvinning eller annen behandling av avfall fra egne produkter.

Også **kommunene** vil få et større ansvar for avfallsbehandlingen i tida som kommer. Blant annet vil kommunene få plikt til å utarbeide samlede avfallsplaner for **alt** avfall som oppstår innenfor kommunens grenser. Slike planer vil være gode hjelpemidler for bl.a. de bedriftene som vil satse på ulike grener innenfor gjenvinningsindustrien.

En forutsetning for å bruke avfall som råstoff, er at det er sortert. Sortering vil også legge forholdene langt mer til rette for forsvarlig avfallsbehandling. Gjennom stortingsbehandlingen av avfallsmeldingen, er det nå gitt klarsignal for at departementet skal kunne pålegge kommunene å innføre ordninger med kildesortering av husholdningsavfallet. Gulroten for kommunens innbyggere igjen, er at dersom de handler miljøbevisst og sorterer og komposterer, vil avfallsgebyrene bli redusert.

Noen mener at vi politikere er flinke til å tenke globalt og handle verbalt. Jeg ser ikke bort fra at det kan være en rettferdig karakteristikkk av enkelte av oss — på vanskelige saksfelt. Helt urettferdig ville jeg derimot ment det var om en slik karakteristikkk ble anvendt på miljøvernministeren — og ganske spesielt hvis den ble rettet mot ham på **avfallsfeltet**.

Det er **tre** hovedgrunner til at jeg syns at hans og regjeringens prioritering av avfallspolitikken er viktig og riktig:

- * Den første har jeg allerede omtalt. Det er de store miljøproblemene som avfallsberget skaper. Jeg skal ikke gjenta det.
- * Den andre er at de store endringene som det nå legges opp til i avfallspolitikken, vil skape muligheter for verdiskapning og økt sysselsetting. Som nevnt, er det funnet innsamlings- og gjenvinningsløsninger for flere avfallskategorier. Etter hvert som det settes i verk tiltak for de ulike avfallsstrømmene, vil dette skape markeder for avfall til gjenvinning. Dette vil gi sysselsettingsmuligheter både når det gjelder sortering, innsamling og gjenvinning.
- * Den tredje grunnen er simpelthen at det å kunne gjøre noe **fornuftig** i forhold til avfallet, vil være den reneste mentalhygiene for folk flest. Det har vært snakket om miljøproblemer i mange år. Folk **vet mye** om **konsekvensene** av det de gjør, men ikke hvordan de skal **unngå** å gjøre det de gjør. På den store Nordsjø-miljøkonferansen i Stavanger i forrige uke ble uttrykket «vi lever med kunnskaps smerte» brukt. Det er et uttrykk som illustrerer godt hvor vond en erkjennelse kan være dersom man ikke kan bruke den til noe positivt.

Skolebarn og ungdom har fått slik kunnskap gjennom de siste 10 — 20 åra. De engasjeres og påvirker forhåpentlig den generasjonen jeg tilhører - vi som er foreldre og midt i livet. Eldre folk har kunnskapen i seg fra tider da ombruk og gjenvinning hørte med til hverdagen. Å legge til rette for at denne kunnskapen skal kunne følges av praktisk

handling — i stedet for at den bare skal ligge der som smerte — vil føre til større innsikt og interesse for miljøvern i videste forstand.

Med dette mener jeg å ha gitt mitt svar på spørsmålet om hvorvidt den store satsinga på å få løst avfallsproblemene, er en riktig prioritering.

Asplan Viak

Asplan Viak er et av landets største rådgivningsmiljø med 270 ansatte. Asplan Viak Sør er et av selskapene i gruppen med 60 medarbeidere og arbeider over hele landet med VAR-teknikk. Tverrfaglig planlegging er Asplan Viaks varemerke.

Vi utfører oppdrag innenfor fagfeltene:

☐ Vannforsyning	☐ Hydrogeologi	☐ Arealplan
☐ Avløp	☐ Byggeteknikk	☐ Kart
☐ Renovasjon	☐ Veg/trafikk	☐ GIS

ASPLAN VIAK SØR

Postboks 1699, Myrene, 4801 Arendal, tlf. 041 35560

Øvrige kontorer i Asplan Viak gruppen:

<i>Kristiansand</i>	<i>Halden</i>	<i>Bergen</i>	<i>Kongsberg</i>	<i>Sandvika</i>
<i>Risør</i>	<i>Molde</i>	<i>Trondheim</i>	<i>Lillehammer</i>	<i>Oslo</i>
<i>Lyngdal</i>	<i>Steinkjer</i>	<i>Stavanger</i>	<i>Tønsberg</i>	